

הלכות נטילת ידים סימן קסה

מברך על נטילת ידים. יאם אינו רוצה לטל אלא פעם אחת, (ג) לאחר ששפך פעם אחת על ידיו (ב) (ו) ומשפשוף יברך 'אשר יצר', ואחר-כך בשעת (ז) נגוב יברך 'על נטילת ידים': ב יאם רבים מסבין בסעודה, (ד) הגדול נוטל ידיו תחלה. (ה) *והרא"ש הנה רגיל לטל באחרונה, (ו) שלא להפסיק (ז) וישלל (א) לדבר:

שערי תשובה

[א] ומשפשוף. עבדו ויבאשלא-אבריהם בשם ב"ד. ויברכי' קמב בשמו: לדין וינשלין רביעי' כבי"א. כשפיקה ראשונה הגיע זמן ברכת ענט"ו, ואם יברך אשר יצר הוי הפסק, עין שם. ועין ביד-אפרים מ"ש על דברי הט"ו בארן בענין זה. ועין לעיל סימן ז ומ"ש שם:

באר היטב

(ב) ומשפשוף. הינו שנטל שניהם כאחד, ע"ל סי' קסב ס"ד, עין ט"ז ומ"א: (ג) נגוב. ואם שכח לכרך עד שנטל ידיו יברך מתחלה ענט"ו ואח"כ א"י, ד"מ, עמ"א וע"ל סי' ז ס"ק א: (א) לדבר. וישלל כתב שהוא יתרא לנהג כן, אלא אדרבה יטל תחלה ויהנה נהר מלדבר וילמדו אחרים מנהגו. וכתב הט"ו עליו: ואין דבריו כדאי לרחות דברי הרא"ש. ותו כתב רש"ל, ד"ת לא הוי הפסק, גם זה לא מספיק, דיש לחש דלמא משכא לה שמתקתא ויבוא לידו הפסח-הדעת, ט"ו וכ"כ בה"ב. ומ"א כתב דמ"ש כאן שלא לדבר הינו שלא יהיה מדבר שום עסק וענין אחר דהוי הפסק, אכל שיהיה בעלמא כ' באו ג' תחות לא הוי הפסק, וכ"ש כששואלין לו דבר שמתר להשיב הן או לא, עין שם:

באר הלקה

על נטילת ידים, וכן משמע דעת המגן-אברהם בסימן קע דצריך לברך, אף בדסימן זה לענין ועה הכאי דעת רש"ל דלא יברך ויארך דרש"ל אינו מחלק וסבירא לה דלא יברך באמצע הסעודה בשום גונא; והנה הפרי-מגדים והדור-התינים כתבו שלא לברך, וקבר פתבניו דהנהוג לברך יש לו על מי לסמוך, וכל-שכן בהטיל מים ושפשוף, ומכל מקום יותר נכון לכתחלה שלא לברך אף בהטיל מים ושפשוף, דהנכונות אין מעצבות, וכן כתב בספר חמד משה בסימן קע שלא לברך, דיש דעות בין הראשונים בהטיל מים ושפשוף במי-רגלים, ע"ש, אכל בעשה צרכיו נראה דצריך לברך, וכמו שכתב הח"י אדם ויבואו הכי לכמה פוסקים אף בנטילה שלא לברך, אכילה סבירא להו דצריך לברך על נטילת ידים, כמבאר בבית-יוסף בסימן ז, ויכול לצרף שיטתם לענין זה על-קל-פנינם]. כתב הח"י אדם: הנוגע באמצע סעודתו בספר-תורה או בתפילין או בברכות ורוצה לומר, קשה עם התפילין, כדאימא במשנה ירידים וירמב"ס] אם במקלה מן הנקטים על הקלף כדיו, צריך לטל ידיו שחרי כל אלו מטמאין את הידים, אף כיון שלא מצאיתו ויהו ב' בפוסקים, יש לדין ולא יברך, עד כאן לשונו. ולעניית דעתי אין דבריו מרחינין כלל, דכשבת י"ד אימא דגורו שפי גזרות, דמתחלה גורו נטילה לתרומה רק על הדיים הקאים מחמת ספר משום דאטור לאחזן עולם, לכך גורו וקנסו שאם יגע אחר-כך בתרומה שיפסל אותם, ואחר-כך גורו על קל סתם ידים משום דירדים עסקניות הן, וכתבו התוספות דמכל מקום גזרה קפידא קמי', ונקטא-מנה אה נטל ידיו וישפך ואחר-כך נגע בספר צריך נטילה, וכן כתב הרמב"ן [והתמודדי לא סבירא לה כן, אלא דגזרה קפידא בנטילה], ומכל מקום נראה דהינו רק לענין תרומה דכן מירי שם כל הסוגיא; ובחלין ק"ו אימא דגורו נטילה ידים לחלין נמי משום סכך תרומה, והינו בעקר גזרת סתם ידים, משום דירדים עסקניות הן, וכאשר יגעו בירדים מזהמות בתרומה יטמאוה ויטמאה, לכך תקנו דבר זה גם לחלין, אכל לא מצינו שיגורו גם על חלין לנוגע בספר אחר הנטילה, דכל עקרו בתרומה הוא רק מחמת קנס שנגע בספר. ובתרומה נמי משמע מהתוספות והרמב"ן דלא היה גזרין נטילה אחר שנטל ידיו, אלא דכיון דגורו מתחלה בנוגע בספר בסתם ידים שיפסל התרומה, שוב לא בטלה הגזרה כשנגע אף אחר שנטל ידיו, אכל לחלין מסתבא דלא גזרו אלא גזרת סתם ידים, ולכן לא אשתמיט בשום פוסק לכתב זאת. אחר-כך מצאתי באשכול, בהלכות ספר-תורה סימן יב, תשובה אחת לרב האי גאון דמוכח מנהג למדני כמו שכתבנו, וכן מצאתי שהעיר גזרה המחל-אשכול שם בסעף-קטן ז, שמדברי תשובה זו מוכח דלא כח"י אדם²². ומכל מקום אפשר דלכתחלה נכון לנהר גזרה שלא לגע באמצע סעודה²³: * והרא"ש היה רגיל וכו'. וכתבם שעל-פירכב המנהג שקל אחד מברך על פתו לעצמו¹¹ לא שך טעם הרא"ש, וחסר מהנהג שיהיה בזמן הפלמוד שהגדול נוטל תחלה ואוכל:

משנה ברורה

קסד סעף ב במשנה ברורה: (ג) לאחר ששפך וכו'. ורוצה לומר, דאומר ברכת 'אשר יצר' קדם שהגיע זמן ברכת 'על נטילת ידים', דהינו לאחר ששפך רק פעם אחת על ידיו (ב) בפחות מרביעית ושפשוף ידיו זו בזה, וצריך לא נגמר הנטילה, ואחר-כך שופך פעם שניה על ידיו לטהר המים הראשונים, ואז מברך 'על נטילת ידים' ומנגבן. ואף דמבאר לעיל בסימן קסב דהמשפשוף ידיו אחר מים ראשונים נטמאו ידיו זה מזה ואין מועיל אחר-כך המים שניים, (ט) יש לומר דהקא מירי ששפשוף על שתי ידיו כאחת, דאז חשיבי קידי אחת ויתר לשפשוף, וכדלעיל בסימן קסב סעף ה. (י) וכתבו האחרונים, דלידין דנהגינן לטל רביעית בכת-אחת על כל יד ויד, אם-כן נגמר תפך סהרת ידים וראוי לברך 'על נטילת ידים', ואם-כן ברכת 'אשר יצר' הוי הפסק בין נטילה לברכה, ויותר טוב לעשות כאפן הראשון המוכר בשלחן-ערוך. ועין מה שכתבנו לעיל בסעף-קטן ב: ב (ד) הגדול נוטל וכו'. דכן הוא כבודו: (ה) והרא"ש הנה רגיל וכו'. סבירא לה דשאני בזמן הפלמוד שהיה לכל אחד מהמסבין שלחן בפני עצמו והנה אוכל מיד שנטל ידיו, אכל עכשו ששלחן אחד לכל ומתחילין לאכל ביחד ויהינו שלאחר שנטלו כלם ודיהם, הגדול מברך ומוציא כלם בכרתו, טוב יותר לטל באחרונה (יא) כדי שלא יבוא לידו הפסק ודבור בינותים⁸. והנה המחבר בסימן קסו הסכים דטוב לנהר מלהפסיק ומלדבר [ועין שם במשנה ברורה], וכן נהגו כל העולם להחמיר בזה, ואפלו בשהיה הרבה מחמירין וידברי הרמ"א שם, ואם-כן בסעודות גדולות שיש הרבה מסבין, אם ימתנו כל המסבין עד שיטל הגדול ושהו הרבה מאד וגם יבואו לידו דבור בינותים, ועל-כן מן הנכון שהגדול יטל תחלה כבזמן הש"ס, ולא יוציאם בברכת 'המוציא'⁹. אלא יברך לעצמו, וכן כל אחד ואחד מן המסבין ישלו ידיהם ויברך כל אחד ואחד לעצמו, ולא יצטרכו לשהות כלל: (1) שלא להפסיק. הינו (יב) בשהיה מרבה, ויבדלקמן בסימן קסו¹⁰: (2) וישלל לדבר. הינו (יג) אפלו שיהיה מועט:

טעם הרא"ש, וחסר מהנהג שיהיה בזמן הפלמוד שהגדול נוטל תחלה ואוכל:

שער הציור

(D) ויגן-אברהם בתרצו: (ט) ט"ו ומגן-אברהם ואליה רבה. וקא דציר המחבר באפן זה ולא ציר דשפך על כל יד בפני עצמו ולא שפשוף עתה כלל וברך 'אשר יצר', ואחר-כך שפך שניים ושפשוף וברך 'על נטילת ידים', עין ב"ש שמתרין קצת, ולעניית דעתי אפשר לומר עוד, דכיון דעשה צרכיו, טוב שלא לברך קדם השפשוף משום נקיות: (י) ט"ו וצעיר-יתשובה: (יא) פרישה [ומגן-אברהם משמע קצת בסעף-קטן ד דמפרש לה בתרמי, והנכון יותר כפרישה, דאי לאו הכי למה הכיא מתחבר כאן דין דהפסק דבור דשפך לקיטו, וגם בתור סימן קסו מוכח דדברי הרא"ש הוא משום הפסק]. ועין בגמרא דמשמע גם-כן דבזמן ששלחן אחד לכלם הגדול נוטל ידיו באחרונה, ומשעם אחו, דהינו צטרך לישב ולשמר ידיו עד שיטלו כלם, והינו משום דצריך כבוד כדאימא בתשובה רש"ל; ואפשר דדברי הש"ס הוא גם-כן משום הפסח-הדעת כדי שלא יצטרך לשמר ידיו משמאה, ודברי הרא"ש שכתב משום הפסק ודבור הוא גם-כן משום הפסח-הדעת: (יב) מאמר מרדכי, וכן כתב הגר"י: (יג) אליה רבה ומגן-אבורים, וכדעת המגן-אברהם בסימן קעט, וילא כמו שכתב הפגן-אברהם כאן:

הלכות נטילת ידים סימן קסה

ביאורים ומוספים

בברכתו, טוב יותר לטל באַחֲרוֹנָה כְּדֵי שֶׁלֹא יבֹא לִידֵי הַפֶּסֶק וְדַבּוּר בֵּינֵתִים⁸.

8) ואף שגם אצל אחרים מבני הסעודה שיטלו ידיהם בתחילה יש לחוש שיבואו לידי הפסק ודיבור בינתיים, כתב בשעה"צ לקמן (סי' קפא ס"ק כד) לענין מים אחרונים, שיש להתחיל מהקטן משום הפסק של הגדול, ואף שגם בקטן יש לחשוש להפסק, אולי צריכים לחוש יותר למברך, שהוא העיקר יותר, וכל מה שאפשר לתקן מעשיו אנחנו מתקנים [וראה שעה"צ ס"ק יא].

[משנ"ב שם]

וְאִם-כֵּן בְּסֻעֻדוֹת גְּדוּלוֹת שֶׁיֵּשׁ הֶרְבֵּה מְסָבִין, אִם יִמְתִּינוּ כֹּל הַמְסָבִין עַד שֶׁיִּטַּל הַגְּדוֹל יִשְׁהוּ הֶרְבֵּה מְאֹד וְגַם יִבֹּאוּ לִידֵי דַבּוּר בֵּינֵתִים, וְעַל-כֵּן מִן הַנֶּכּוֹן שֶׁהַגְּדוֹל יִטַּל תְּחִלָּה כְּבִנְיַן הַשֵּׁס, וְלֹא יִצְיֵאָם בְּבִרְכַּת הַמּוֹצֵיא⁹.

9) אבל אם אין חשש של שהייה רבה, עדיף לכתחילה להוציא אחד את חבירו [אע"פ ששוחה מעט עד שכל המסובים יטלו את ידיהם, וראה מה שכתבנו לקמן סי' קסו ס"ק ד], וכמו שכתב בביה"ל לקמן (סי' קסו ס"א ד"ה אחד מברך לכולם) שיש בזה משום הידור מצוה, שברוב עם הדרת מלך.

[משנ"ב ס"ק ו]

הֵינּוּ בְּשֵׁהֵי מְרָבָה, וְכַד לְקַמֵּן בְּסִימָן קסו¹⁰.

10) שהוא שיעור כדי הילוך כ"ב אמה משעה שניגב ידיו ועד ברכת המוציא.

[ביה"ל ד"ה והוא"ש היה רגיל]

וְהַיּוֹם שֶׁעַל-פִּי-רַב הַמְּנַהֵג שֶׁכָּל אֶחָד מְבָרַךְ עַל פִּתּוֹ לְעִצְמָו¹¹.

11) ובשבת שצריך לברך על לחם משנה, כתב לקמן (סי' רעד ס"ק ב) שנוכח לנהוג שהבוצע יכוון לפטור בברכת המוציא את כל המסובים, כדי שכולם יצאו בלחם משנה, וא"כ אחד מברך לכולם, ושייר בזה דינו של הרא"ש שהמברך נוטל באחרונה.

ומנהג החו"א (ארחות רבנו ח"א עמ' קיב) היה ליטול בתחילה, אף כשהיו שם מסובים אחרים, אך הגר"י קניבסקי (שם) נטל בסוף.

[ביה"ל ד"ה לחזר ולטל ידיו]

שְׂמֻדְכְרֵי תְּשׁוּבָה זֶה מוֹכַח דְּלֹא כְּחֵי-אֲדָם²². ומכל מקום אֶפְשֶׁר דְּלִכְתַּחֲלָה יָכוֹן לְזַמֵּר בְּזֶה שֶׁלֹא לִצַּע בְּאִמְצַע סִעֲתָה²³.

22) אמנם, בביה"ל לקמן (סי' תעה ס"א ד"ה יטול ידיו) הביא את דברי השבלי הלקט שכתב וז"ל: "כיון שתלויה בהיסח הדעת, אם ברור לו ששימר ידיו ולא נגע בכתבי הקדש או בשאר דברים המטמאים הידים וכו'", ומבואר שנגיעה בכתבי הקדש מחייבת בנטילה.

23) והעיד הג"ר אלעזר שמחה וסרמן זצ"ל (הובא בספר מאיר עיני ישראל ח"ה עמ' 622), שנכנס לחפץ חיים באמצע סעודתו לשאול על כשרות פרשיות של תפילין, והכניס הח"ח את ידיו מתחת למפת השולחן, והחזיק בפרשיות כשמפת השולחן מפרידה בין ידיו לתפילין, וביאר הח"ח שהוא עושה כן על פי דברי המשנה, שספרים מטמאין את הידים, ויש חשש שיצטרך לחזור וליטול את ידיו.

והחו"א כתב (ידים סי' ז ס"ק יא) שאין חובה ליטול ידיו מחמת נגיעה בכתבי הקדש.

אמנם לענין נגיעה בטומאה עצמה, כתב בביה"ל לעיל (סי' קסד ס"ב ד"ה בשוק וירך) בשם הפמ"ג, שמצדד שאין צריך לחזור וליטול ידיו.

[משנ"ב ס"ק ג]

אִם-כֵּן נִגְמַר תְּכַף טְהַרְתָּ יָדַי וְנִאֵוִי לְבָרְךָ עַל נְטִילַת יָדַי, וְאִם כֵּן בְּרַכַּת 'אֶשֶׁר יְצַר' הֵי הַפֶּסֶק בֵּין נְטִילָה לְבְּרַכָּה⁷.

7) וביאר בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' יב) שהפסק זה מעכב אף בדיעבד, שהרי דעת השו"ע לעיל (סי' קנח סי"ג) שכשנטל ברביעית אין צריך ניגוב, ואם כן בנטילתו גמר את מעשה הנטילה וצריך מיד לברך. ואף לפי דעת המהרש"ל שצריך ניגוב [וכן היא הסכמת שאר האחרונים, כמבואר במשנ"ב שם ס"ק מו], מכל מקום לענין ברכה, צריכים לחוש לדעת השו"ע ונחשב הפסק, ואף בדיעבד אינו יכול לברך.

[משנ"ב ס"ק ה]

[דְּהֵינּוּ שֶׁלֹאֲחַר שֶׁנְּטָלוּ כֻּלָּם יָדֵיהֶם, הַגְּדוֹל מְבָרַךְ וּמוֹצֵיא כֻּלָּם